

SNORRe

Statistics Norway's Open Research Repository

<http://brage.bibsys.no/ssb/?locale=en>

Blom, S. (2010): " Sysselsetting blant innvandrere: hvilken betydning har individuelle egenskaper og tilpasningsstrategier?". Søkelys på arbeidslivet, vol. 27, nr 1-2, 59-75

Title: Sysselsetting blant innvandrere: hvilken betydning har individuelle egenskaper og tilpasningsstrategier?

Author: Svein Blom

Version: **Forfatterens artikkelversjon (fagfellevurdert)**

Originalversjonen er tilgjengelig via artikkelbasen Idunn

Publisher: Universitetsforlaget

Artikkelbasen <http://www.idunn.no/ts/spa/2010/01-02/art08?highlight=blom#highlight>
Idunn

Downloaded from Statistic Norway's institutional repository:
http://brage.bibsys.no/ssb/handle/URN:NBN:no-bibsys_brage_27824

Author's websites: <http://www.ssb.no/forskning/personer/sbl/index.html>

Please find below the full text of this article

Sysselsetting blant innvandrere:

Hvilken betydning har individuelle egenskaper og tilpasningsstrategier?¹

Svein Blom

Cand. polit., Forsker II, Statistisk sentralbyrå, P.b. 8131 Dep., 0033 Oslo

svein.blom@ssb.no

Artikkelen reiser spørsmålet om hvilke individuelle egenskaper og ”tilpasningsstrategier” som karakteriserer innvandrere i inntektsgivende arbeid, og i hvilken grad disse faktorene spiller noen rolle for hvor forankret i jobben de sysselsatte er. Statistisk sentralbyrås (SSBs) levekårsundersøkelse blant innvandrere 2005/2006 benyttes for å belyse dette. Er det en ulempe for den yrkesmessige integreringen om innvandrere vedlikeholder båndene til familiemedlemmer i opprinnelseslandet, og er det et blindspor å maksimere kontakten med landsmenn i tilflyttingslandet?

¹ Arbeidet som ligger til grunn for artikkelen, er støttet av Arbeids- og inkluderingsdepartementet (nå Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet). Takk til en anonym konsulent for konstruktive kommentarer.

Det er stor enighet blant myndigheter, forskere og folk flest at innvandrere og flyktninger med lovlig opphold i landet snarest mulig bør komme i arbeid og bli økonomisk selvstendige. Som det heter i den nåværende regjeringens politiske plattform, Soria Moria II (2009: 35): ”For innvandrere som kommer til Norge, er arbeidslivet den viktigste arena for integrering.” Deltakelse i arbeidslivet gagnar både den enkelte og samfunnet i stort.

Ifølge registerdata var sysselsettingen på 58 prosent blant innvandrere og 69 prosent i hele befolkningen (16-74 år) i fjerde kvartal 2005 da datainnsamlingen til Levekår blant innvandrere 2005/2006 ble innledet. Forskjellen i andelen sysselsatte etter kjønn var da i gjennomsnitt 11-12 prosentpoeng i menns favør blant innvandrere fra Asia og Afrika, mot 7 prosentpoeng i hele befolkningen (Statistisk sentralbyrå 2006a).

Tidligere studier av innvandreres sysselsetting har pekt på betydningen av tilbudsfaktorer som ankomstår, botid, språkferdighet, utdanning, yrkeskompetanse, nasjonalitet, innvandringsgrunn og liknende. Samtidig fins det studier av etterspørselsfaktorer som konjunkturer, arbeidsløshet, økonomiske insentiver, lønnsstruktur, velferdsordninger, diskriminering osv. Røed og Bratsberg (2005) oppsummerer en del av denne litteraturen med vekt på nordiske bidrag. Det finnes også studier av sysselsetting blant innvandrere i Norge etter kommunestørrelse og sentralitet (Pettersen 2009).

Glimt fra tidligere forskning

Hyppig interaksjon og identifikasjon med personer i opprinnelseslandet blir i litteraturen gjerne omtalt som ”transnasjonalisme” eller ”transnasjonal involvering” – aktivitet eller tilknytning på tvers av landegrensene. Et tema som tas opp i flere artikler, er om transnasjonalisme kan gå på bekostning av integrasjon i

tilflyttingslandet. Funnene er til dels sprikende. En studie av mexicanske innvandrere i California finner at det fortrinnsvis er nylig ankomne og svakt integrerte innvandrere som er mest tilbøyelige til å sende penger hjem til slekt i Mexico (Marcelli og Lowell 2005). Empirien er imidlertid tvetydig idet de som eier hus i USA, hvilket trolig er et tegn på integrering, er mer tilbøyelige enn andre til å overføre penger.

En studie som styrker antakelsen om at sterke bånd til opprinnelseslandet kan svekke ønsket om å bli integrert i tilflyttingslandet, tar for seg tyrkiske innvandrere i Sverige (Bayram et al. 2009). De hevdes å være dårlig integrert i det svenske samfunnet, kulturelt, emosjonelt og når det gjelder sysselsetting. De tyrkiske innvandrerne og deres svenskfødte barn uttrykker liten tilhørighet til sitt nye hjemland, er relativt uinteressert i høyere skolegang, unngår krysskulturelle ekteskap og etablerer sjelden vennskap med svensker. I stedet pleies båndene til Tyrkia ved hyppige besøk og vedvarende interesse for tyrkiske media. Det tegnes et bilde av en innvandrergruppe med en segregeringsstrategi i forhold til tilflyttingslandet. Liknende beskrivelser foreligger for tyrkiske innvandrere i Tyskland (Diehl og Schnell 2006). Det fins imidlertid også studier av tyrkiske familier i Sverige som gir et noe mer nyansert bilde (DiCarlo 2007).

Kausalretningen for en eventuell sammenheng mellom integrasjon og transnasjonal involvering går ikke nødvendigvis fra transnasjonalisme til (mangel på) integrasjon, men kan også tenkes å gå motsatt vei. Det kan være skuffelse over mangel på suksess på arbeidsmarkedet i tilflyttingslandet som gir næring til ønsket om å dyrke båndene til opprinnelseslandet. Et slikt fenomen blir i litteraturen omtalt som ”reaktiv etnisitet” (Diehl og Schnell 2006) eller ”reaktiv transnasjonalisme” (Itzigsohn og Saucedo 2002). En studie fra Nederland finner for eksempel at innvandrere med kort botid og uten formalisert sysselsetting identifiserer seg sterkere med hjemlandet enn sysselsatte innvandrere med lengre botid (Snel et al. 2006).

Integrasjon i vertslandet og tilknytning til opprinnelseslandet er likevel ikke nødvendigvis på kollisjonskurs (Zimmermann et al. 2007). Flere forskere hevder at en grad av integrasjon i tilflyttingslandet er en forutsetning for å ha noe å yte overfor pårørende i opprinnelseslandet. Riktignok vil intensiteten i de transnasjonale båndene i form av hyppig kontakt avta noe etter hvert som integrasjonen i det nye landet øker, men tilbøyeligheten til å overføre penger til slekt i opprinnelseslandet blir tvert om styrket av at migranten er i lønnet arbeid (Schans 2009). At lønnet arbeid i vertslandet gir økt sannsynlighet for at innvandreren sender penger til hjemlandet, er vist også i andre undersøkelser (Itzigsohn og Saucedo 2002). En studie av flyktninger i Norge fra kurdisk Irak argumenterer for at det er de godt integrerte i vertslandet som leverer det viktigste bidraget til gjenoppbygning av hjemlandet (Gran 2008).

I stedet for å dyrke båndene til opprinnelseslandet kan innvandreren imidlertid satse på å bygge opp relasjoner til landsmenn i vertslandet. Kontakt med andre i samme situasjon kan styrke identiteten og følelsen av å beholde sin kultur. På lengre sikt kan det medføre etablering av felles organisasjoner, religiøse møtesteder og butikker for omsetning av varer fra hjemlandet. Dersom styrkingen av de etniske båndene får et territorielt uttrykk, kan det oppstå bosteder med et solid innslag av innvandrere, såkalte ”enklaver” (Marcuse 1997, Peach 2005). I motsetning til det negativt ladde ordet ”ghetto” betegner ”enklaver” i litteraturen områder som har oppstått gjennom en form for overveiende frivillig tilflytting av minoritetsmedlemmer.

Hvorvidt *etnisk samhold i eksil* bidrar til å styrke eller svekke integreringen i tilflyttingslandet, er omstridt. Populær i våre dager er påstanden om at det etableres ”parallele samfunn” som hindrer integrering og i stedet genererer avvik og kriminalitet (Ranstorp og Dos Santos 2009). Forskning på virkningen av etniske enklaver i Nord-Europa finner det imidlertid vanskelig å påvise slike negative effekter på integreringen, med mulig unntak for virkningen på barn og unges språklæring og oppvekstmiljø (Skifter Andersen 2007). Det foreligger også

forskning som viser at tette etniske nettverk tvert om bidrar til å skape arbeidsplasser og får innvandrere som ellers ville gått ledig, i arbeid (Werbner 2001).

En tredje mulig tilpasningsstrategi er selvfølgelig også å forsøke å knytte seg nært til sitt nye samfunn på linje med landets øvrige borgere. Dette kan i større eller mindre grad kombineres med de andre tilnæringsmåtene. En undersøkelse av den etniske selvdefinisjonen blant innvandrere i Tyskland fant at det mest vanlige er å trappe ned identifikasjonen med opprinnelseslandet når tilknytningen til vertslandet øker, en strategi som her omtales som assimilasjon (av *assimilare* [latin] = gjører lik) (Zimmermann et al. 2007). Over halvparten av respondentene i den nevnte undersøkelsen valgte denne tilnærmingen.

Ofte vil deltakelse i nettverk kunne være til nytte når det gjelder å finne arbeid. En tysk undersøkelse viser at nærmere halvparten av alle arbeidere med innvandrerbakgrunn som skiftet arbeid i årene 1999-2003, fant ny jobb gjennom sosiale nettverk (Drever og Hoffmeister 2008). Særlig var nettverkene nyttige for unge og lavt utdannede innvandrere. Hvorvidt det er sterke bånd til andre med liknende bakgrunn som en selv ("bonding networks") eller svakere bånd til mennesker som er forskjellig fra en selv ("bridging networks") som gir størst uttelling i form av sysselsetting, er et åpent spørsmål. Svaret henger sammen med hvilke nettverk som forvalter den største sosiale kapitalen (Putnam 2000).

En rekke studier viser også at innvandrere – som andre – lettere kommer i arbeid og oppnår høyere yrkesstatus og høyere timelønn desto bedre kvalifisert de er. Foruten tidligere yrkeserfaring og kjennskap til landet de skal virke i, utgjør formell *utdanning* en viktig del av kompetansen. Høyt utdanningsnivå eller utdanning tilpasset arbeidet som skal utføres, bedrer mulighetene for sysselsetting (Miller og Neo 1997, Blom 1998, Berg 2000, Forrest og Johnston 2000, Foroutan 2008). Noen studier viser likevel at utdanning gir mindre uttelling på arbeidsmarkedet for innvandrere enn for den innfødte befolkningen, særlig dersom utdanningen er tatt i

utlandet (Zimmermann et al. 2007, Hardoy og Schøne 2008). En del innvandrere er overkvalifisert i forhold til arbeidet de utfører (Villund 2008).

Undersøkelser fra USA, Storbritannia og England har likeledes vist at innvandrere som behersker landets språk, står òg sterkere når det gjelder sysselsetting, yrkesstatus og lønnsnivå. *Språkferdighet* betraktes som en av de viktigste faktorene bak suksess på arbeidsmarkedet - i tillegg til utdanningsnivå og botid (Lalonde og Topel 1997, Miller og Neo 1997, Forrest og Johnston 2000, Waxman 2001, Chiswick og Miller 2002, Shields og Price 2002). Også i Norge framheves betydningen av norskferdighet for å få arbeid, selv om kravet til språkferdighet kan variere etter tilgangen på arbeidskraft (Rogstad 2000).

Vår analyse belyser dertil betydningen av noen sider ved livssituasjonen til respondentene på intervju tidspunktet, blant annet om hun/han har *mindreårige barn* eller ikke. Antakelsen er selvfølgelig at omsorg for mindreårige barn begrenser deltakelsen på arbeidsmarkedet, særlig blant kvinner. For befolkningen som helhet finner vi klare tegn på dette i Folke- og bolig tellingen 2001 (Statistisk sentralbyrå 2006b). Kavli og Nadim (2009) presenterer data som viser at de samme holdningene gjør seg gjeldende i enda større grad blant innvandrere.

Vi undersøker også et annet aspekt ved rollefordelingen i familien. Kan det tenkes at *en ektefelles eller samboers inntektsgivende arbeid* påvirker respondentens egen sysselsetting? Vår hypotese er at dette avhenger av kjønn. Hvis innvandrere oftere enn majoritetsbefolkningen velger en tradisjonell rollefordeling mellom kjønnene, en ikke urimelig antakelse i det minste for noen av landgruppene i vårt utvalg, forventer vi at kvinner med yrkesaktive menn sjeldnere selv vil være sysselsatte enn kvinner hvis menn ikke er yrkesaktive eller som lever alene. Hva virkningen vil være blant mannlige respondenter med en ektefelle/samboer som er sysselsatt, er etter vår mening mer åpent.

Botid – tiden fra innvandring til i dag - er en annen dimensjon som gjerne inngår i integreringsstudier. Som regel viser de at lang botid bidrar til økt sysselsetting eller redusert ledighet (Miller og Neo 1997, Toussaint-Comeau 2006, Blom 2004). Etter hvert som innvandrere tilegner seg kunnskap om kulturen, levemåten og de sosiale kodene i tilflyttingslandet, vil de også stå sterkere i konkurransen om de ledige jobbene. Å erverve slik landspesifikk kunnskap vil imidlertid uunngåelig kreve tid. Noen undersøkelser finner at effekten av botid varierer etter kjønn. En tysk undersøkelse antyder at botid spiller størst rolle blant menn (Zimmermann et al. 2007), mens norske registerdata peker i motsatt retning (Olsen 2008). Norske data viser for øvrig at sysselsettingen tenderer til å gå noe ned etter 10-15 år, trolig fordi botiden korrelerer med alder og dermed også med avgang fra yrkeslivet.

Innvandringsgrunn kan også tenkes å influere på sannsynligheten for å være i arbeid. Da dette ble undersøkt med utgangspunkt i SSBs levekårsundersøkelse fra 1996, fant vi – ikke overraskende – at innvandrere med arbeid som oppholdsgrunnlag hadde signifikant større sjanse for å være sysselsatt på referansetidspunktet enn øvrige innvandrere (Blom 1998). Det samme viser norske registerdata fra 2008 (Aalandslid og Tronstad 2010). Andre studier viser at såkalte overføringsflyktninger – en undergruppe av flyktninger tatt inn fra FN-leire i utlandet – er blant de minst integrerte på arbeidsmarkedet (Blom 2004, Aalandslid 2008). En dansk undersøkelse av innvandreres levekår fant på sin side at innvandringsgrunn ikke spilte noen rolle for sysselsettingssjansene når et batteri av andre bakgrunnsfaktorer ble kontrollert (Schultz-Nielsen 2000).

I en avhandling om muslimske innvandreres tilpasning til det norske samfunnet hevder Kaya (1999) at det påvirker innvandrernes integreringsstrategi hvorvidt de *vokste opp i by eller land* eller noe midt imellom i opprinnelseslandet. Bakgrunn fra en landsby gir gjennomgående mer tradisjonell innstilling enn bybakgrunn, hevder han. De ”tradisjonelle” avsondrer seg oftere fra storsamfunnet og kommer sjeldnere i arbeid enn de mer ”moderne” som vokser opp i storby. Spørsmål om oppvekststed i

hjemlandet var imidlertid med i FAFOs levekårsundersøkelse blant flyktninger i 1995, øyensynlig uten å støtte Kayas påstand idet bruken av sosialhjelp viste seg å være størst blant personer oppvokst i storby (Djuve og Hagen 1995:189).

Data

Til grunn for vår analyse ligger som nevnt Statistisk sentralbyrås siste levekårsundersøkelse fra 2005/2006. Undersøkelsen omfatter et representativt utvalg av innvandrere og deres norskfødte barn i alder 16-70 år med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina, Serbia-Montenegro, Tyrkia, Irak, Iran, Pakistan, Vietnam, Sri Lanka, Somalia og Chile. Innvandrere defineres som utenlandsfødte med to utenlandsfødte foreldre. Alle har minst to års botid i Norge. 9 prosent av utvalget er født i Norge med to utenlandsfødte foreldre, de fleste med bakgrunn fra Pakistan, Vietnam og Tyrkia.

Spørreskjemaene ble oversatt til hovedspråkene i de aktuelle landene, og personer som behersket språkene ble rekruttert til intervjuere. Undersøkelsen oppnådde en svarprosent på 64 (Gulløy 2008). De første resultatene er publisert i to oversiktsrapporter, Blom og Henriksen 2008 og Blom 2008.

Fordelen med intervjudata er at de åpner for analyse av andre og mer subjektive forklaringsfaktorer enn registerdata. Ulempen er at feilkilder som frafall, utvalgsskjevhet og målefeil øker usikkerheten ved resultatene.

Variabler

Avhengige variabler i analysen som følger er en dikotom indikator for om respondenten er *sysselsatt eller ikke* på intervjutidspunktet, minst én time i uken, og

en sammensatt indeks for *graden av jobbforankring* for dem som er sysselsatt. Begge variablene er basert på intervju. Indeksen for jobbforankring består av enkeltspørsmål om respondenten er i en overordnet stilling, ukentlig arbeidstid (lang arbeidstid gir høyest skår), om stillingen er fast eller midlertidig, om det foreligger skriftlig arbeidskontrakt, om jobben gir sikkerhet ved oppsigelse og om inntektstakeren får anledning til å benytte sine kvalifikasjoner.

Som uavhengige variabler opptrer *fars og mors utdanning* (seks nivåer: ingen utdanning, ufullført grunnskole, fullført grunnskole, videregående skole, universitet/høgskole lavere grad, universitet/høgskole høyere grad), *eget utdanningsnivå* (fullført utdanning i Norge eller utlandet, sju nivåer), om respondenten *går på skole/er under utdanning* (minst ti timer pr. uke, dikotom), og om eventuell *herboende ektefelle/samboer er i jobb eller ikke*. Disse variablene er alle basert på intervju.

To uavhengige variabler er konstruert ved en kombinasjon av intervju- og registerdata: *innvandringsgrunn* (intervjudata supplert med registerdata fra Utlendingsdatabasen i UDI) og *oppvekststed utenlands* (intervjudata supplert med registerdata om Norge som fødeland).

Følgende variabler er utelukkende basert på registerdata: *kjønn*, *alder* (fylte år ved utgangen av 2005), *landbakgrunn* (eget eller foreldres utenlandske fødeland), *familiefase* (aggregert fra husholdningstype i SSBs befolkningsstatistikk) og *botid* (antall hele år i Norge basert på første oppholdsdato).

Som uavhengige variabler inngår også *ni indekser* konstruert på grunnlag av et varierende antall intervju spørsmål. Graden av intern konsistens mellom indikatorene i den enkelte indeks er undersøkt ved Chronbachs alfa som varierer mellom 0 og 1 på bakgrunn av den gjennomsnittlige korrelasjonen mellom indikatorene og antall indikatorer. Høye alfaverdier indikerer høy konsistens. Ifølge Berglund (2004)

eksisterer det ingen kritiske grenseverdier for Chronbachs alfa i forbindelse med indekskonstruksjon, men det foreligger ”skjønsmessige kriterier” avhengig av hvilke fenomen en ønsker å måle. Ved måling av ideologisk orientering er $\alpha=0,5$ anbefalt som et nedre nivå. Alfaverdien er under dette nivået for indikatorene som inngår i tre av våre indekser (jf. tabell 1).

Etter utvelgelsen av indikatorene er indeksene konstruert ved en prinsippal komponentanalyse (en slags faktoranalyse) der statistikkprogrammet trekker ut faktorer (her: komponenter) som forklarer maksimalt av variansen i de inngående indikatorene (Bjerkan 2007). Ved hver gruppe av indikatorer er det bare den første komponenten som benyttes. Komponentene er konstruert med et gjennomsnitt lik 0 og et standardavvik lik 1. Det betyr at de er standardisert på en måte som gjør det mulig å få et begrep om den relative forklaringskraften til indeksene ut fra størrelsen på de respektive regresjonskoeffisientene.

Tabell 1. Oversikt over indeksene som inngår i analysene.

Variabel (indeks)	Indikatorer	Antall indikatorer	Chronbachs alfa
Tilknytning til opprinnelseslandet Verdier: -1,94 - 3,90 (N=3053)	Eier bolig eller fritidshus i utlandet Forventer retur til opprinnelseslandet (5-pkt) Eier jord, forretning eller annen virksomhet i opprinnelseslandet Gir økonomisk hjelp til opprinnelseslandet Har besøkt familien i opprinnelseslandet Har gått på skole i andre land enn Norge Har lest norsk avis/bok/nyheter på nett nylig på annet språk enn norsk	9	0,43
Etnisk samhold i eksil Verdier: -1,23 - 4,08 (N=3053)	Ideelt antall innvandrere i eget boområde >=50 pst Ønsker flere innvandrere i boområdet Hadde familie/venner i Norge ved ankomst (6-pkt) Har bare venner med innvandrerbakgrunn Har bare naboer med innvandrerbakgrunn	5	0,39
Tilknytning til oppvekstfamilie Verdier: -0,97 - 1,74 (N=3053)	Bor andre familiemedlemmer i Norge: far, mor, søsken, onkler/tanter, fettere/kusiner? Treffer foreldre minst ukentlig Treffer søsken minst ukentlig	7	0,88
Sosial kontakt Verdier: -3,43 - 1,82 (N=3053)	Har gode venner utenom familien? Er ofte sammen med gode venner (4-pkt) Har en fortrolig venn? Besøkskontakt m/antall familier i nabolaget Hvor ofte samvær med naboer? (4-pkt) Føler seg ensom hvor ofte? (4-pkt)	6	0,63
Tilknytning til Norge Verdier: -2,10 - 2,83 (N=3053)	Født i Norge eller innvandret i førskolealder Ønsker ikke retur til hjemlandet Føler samhørighet med Norge (7-pkt) Ektefelle/samboer er norskfødt Ektefelle/samboers foreldre er norskfødte Har gått på skole i Norge Har gode venner som er norske Er medlem av idrettslag Har stemt ved kommune- og stortingsvalg Er norsk statsborger	11	0,59
Norskferdighet Verdier: -3,44 - 1,12 (N=3053)	Selvevaluerte ferdigheter i norsk språk når det gjelder å forstå tale, lese, snakke og skrive. Seks skalaer, hver på 5 pkt	6	0,97
Dårlig helse Verdier: -1,26 - 2,73 (N=3053)	Egenvurdert helse (5-pkt) Forekomst av 15 oppgitte sykdommer (5-pkt) Virkningen av dårlig helse på hverdagen (5-pkt) Forekomst av psykosomatiske plager (5-pkt) Forekomst av psykiske plager (4-pkt)	5	0,81
Opplevd diskriminering Verdier: -0,67 - 4,88 (N=3053)	Ved kjøp eller leie av bolig Arbeidsløs i periode siste 12 mnd pga. diskrim. holdning Ikke arbeid noen gang siste 5 år pga utenlandsk bakgrunn Dårlig behandlet ved arbeidsformidlingen Opplevd plaging/ubehagelig erting på jobb Opplevd dårlig behandling på skolen Har blitt nektet kreditt/lån siste år Har fått dårlig behandling i helsevesenet Har blitt nektet adgang til utested	9	0,52

Tabell 1 fortsatt fra forrige side

Variabel	Indikatorer	Antall indikatorer	Chronbachs alfa
Jobbforankring	Har en overordnet stilling	6	0,49
Verdier: -1,04 - 1,92 (N=1780)	Arbeidstid per uke vanligvis (3-pkt)		
	Har fast eller midlertidig stilling?		
	Har skriftlig ansettelseskontrakt?		
	Står i fare for å miste jobben?		
	Får brukt sine kvalifikasjoner i jobben? (3-pkt)		

Metode

For å undersøke den kombinerte effekten av flere forklaringsvariabler på et dikotomt utfall - om innvandreren er sysselsatt eller ikke - er *logistisk regresjon* benyttet.

Estimatene (β_1) viser nettoeffekten av den enkelte forklaringsvariabel kontrollert for effekten av de øvrige variablene i modellen. Variablene er i dette tilfellet både kategoriske og kontinuerlige. Når det gjelder de kategoriske, viser parameterestimatene effekten av å anta en bestemt verdi relativt til referanseverdien. Negative estimater viser at oddsen for å være sysselsatt er lavere for denne verdien enn for referanseverdien. For kontinuerlige variabler viser estimatene den predikerte effekten av en enhets endring på forklaringsvariabelen. Estimater med negativt fortegn viser at oddsen synker med økende variabelverdier.

Odds uttrykker forholdet mellom antall ”vellykkede” og ”mislykkede” utfall i en serie forsøk. I logistisk regresjon er det logaritmen til oddsen for et vellykket utfall som modelleres. Forholdstallet mellom antilogaritmene til to parameterestimer fra samme kategoriske forklaringsvariabel gir oddsforholdet, det vil si hvor mange ganger høyere oddsen for å være sysselsatt er ved den ene variabelverdien enn ved den andre.

Variablenes forklaringskraft er evaluert ved å sammenlikne BIC-verdier (Bayesian Information Criterion) (Weakliem 2004) for ellers like modeller der den enkelte

variabel er vekselvis utelatt og inkludert. Modeller med lave BIC-verdier er best tilpasset. Variablene som genererer størst reduksjon i BIC når de inngår i modellen, er de mest kraftfulle. Tilsynelatende bedringer i modellen ved at variabler med mange parametere trekkes inn, ”straffes” ved at BIC-verdien ikke synker. Det er med utgangspunkt i disse verdiene (som av plasshensyn ikke dokumenteres) at noen variabler påstås å ha større ”betydning” enn andre.

Hvilke bakgrunnsfaktorer som går sammen med størst jobbforankring, er estimert ved hjelp av *multippel regresjon* ved minste kvadraters metode (OLS). Den avhengige variabelen er her kontinuerlig. Av plasshensyn gjengis bare de standardiserte regresjonskoeffisientene (β_2) som i motsetning til de ustandardiserte uttrykker det relative styrkeforholdet mellom forklaringsvariablene. Den standardiserte regresjonskoeffisienten angir hvor mange standardavvik den avhengige variabelen endrer seg når den uavhengige variabelen øker med et standardavvik.

Tabell 2. Parameterestimer fra logistisk regresjon (β_1) for faktorer som påvirker logoddsen for å være i inntektsgivende arbeid (modell 1) og parameterestimer fra OLS-regresjon (β_2) for faktorer som påvirker jobbforankringen blant de sysselsatte (modell 2), begge etter kjønn. β_1 =Logodds, β_2 =Standardiserte regresjonskoeffisienter.

	Modell 1: sysselsetting		Modell 2: jobbforankring	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Intercept	-3,59 ***	-5,85 ***	0	0
Tilknytning til opprinnelseslandet	0,24 **	0,07	0,02	-0,02
Etnisk samhold i Norge	0,02	0,13	-0,05	-0,02
Tilknytning til oppvekstfamilie	0,12	0,07	0,10 *	-0,01
Sosial kontakt	0,00	-0,07	0,05	-0,04
Tilknytning til Norge	0,14	0,13	0,03	0,12 *
Eget utdanningsnivå	0,13 **	0,09 +	0,02	0,06
Fars utdanningsnivå	-0,11 +	0,09	-0,04	0,06
Mors utdanningsnivå	0,11 +	-0,09	0,09 *	0,08
Norskferdighet	0,23 *	0,70 ***	0,12 **	0,19 ***
Herboende ektef./samb. i jobb				
Ja	0,63 ***	0,92 ***	0,03	0,11 *
Har ikke ektef./samb. (her)	-0,05	0,18	-0,07	0,04
Nei	0	0	0	0
Går på skole/er under utdanning				
Ja	-1,50 ***	-0,65 ***	-0,15 ***	-0,09 *
Nei	0	0	0	0
Familiefase				
Par med yngste barn 0-5 år	-0,36 +	-1,09 ***	-0,03	-0,14 **
Par med yngste barn 6-17 år	-0,43 *	-0,57 **	-0,08 *	-0,06
Enslig forsørger	-0,50	-0,79 **	-0,02	-0,03
Ingen barn under 18 år	0	0	0	0
Dårlig helse	-0,83 ***	-0,42 ***	-0,08 *	-0,07 +
Opplevd diskriminering	-0,00	0,03	-0,10 **	-0,11 **
Alder	0,21 ***	0,23 ***	0,98 ***	1,14 ***
Alder kvadrert	-0,00 ***	-0,00 ***	-0,89 ***	-1,08 ***
Landbakgrunn				
Bosnia-Hercegovina	0,58 +	1,35 ***	0,04	0,03
Serbia-Montenegro	0,72 *	1,38 ***	0,05	0,00
Tyrkia	1,17 ***	1,39 ***	0,11 *	0,07
Irak	0,63 *	0,73 +	0,10 *	-0,08 +
Iran	0,67 *	1,02 **	0,12 **	0,05
Pakistan	1,19 ***	0,93 *	0,06	-0,07
Vietnam	1,09 **	1,80 ***	0,06	0,06
Sri Lanka	1,00 **	1,30 **	0,02	-0,05
Chile	0,99 **	1,02 *	0,02	0,01
Somalia	0	0	0	0
Botid i Norge	0,02	0,08 *	0,26 *	0,07
Botid i Norge kvadrert	-0,00	-0,00 *	-0,18	-0,04
Innvandringsgrunn				
Flukt	0,39 +	0,30	-0,06	0,00
Utdanning	1,23	0,63	0,04	0,03
Arbeid	0,31	2,85 *	0,03	0,09 *
Andre grunner	0,16	0,47	-0,00	0,03
Ikke innvandret (norskfødt)	-0,01	-0,07	-0,01	0,02
Familiegrunner	0	0	0	0
Oppvekststed utenlands				
I en småby	0,29	0,09	0,01	0,01
I en storby	-0,33 +	0,04	0,05	-0,07
Ukjent	-0,31	-0,49	0,01	-0,04
På landsbygda	0	0	0	0
Norskfødt	0	0	0	0
-2 Log likelihood	1587,6	1393,3		
Justert R2			0,158	0,238
N	1 678	1 370	1 109	668

+ p<0,10 * p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001
Kilde: Levekår blant innvandrere 2005/2006.

Analyse

Vi presenterer i tabell 2 resultater for menn og kvinner hver for seg idet vi antar at bakgrunnsfaktorene kan ha ulik effekt etter kjønn og dermed ville kunne kreve flere interaksjoner med kjønn ved en felles analyse. Modell 1 viser effekten av bakgrunnsfaktorene på logoddsen for å være i inntektsgivende arbeid. Modell 2 viser betydningen av de samme faktorene for graden av jobbforankring blant de sysselsatte (jf. siste innførsel i tabell 1). Kommentarene nedenfor knytter seg primært til modell 1, men det gjøres henvisninger til modell 2 der det er aktuelt. Begge modellene er testet ut i enklere versjoner med færre bakgrunnsvariabler som av plasshensyn ikke vises her.

Spørsmålet vi var mest opptatt av å få svar på var hvorvidt det har betydning for integreringen om innvandrere har sin oppmerksomhet og engasjement rettet mot opprinnelseslandet eller sitt nye hjemland. Alternativt så vi for oss at motgang i integreringsbestrebelsene kunne resultere i en kompensierende interesse for opprinnelseslandets kultur og verdier. Svaret fra empirien er her at det tvert om er positivt for sysselsettingssjansene i vertslandet å ha en *tilknytning til opprinnelseslandet*. Forventningen om ytelse i forhold til pårørende i opprinnelseslandet virker trolig som en pådriver for å finne inntektsgivende arbeid i tilflyttingslandet. Norske myndigheter stiller nå også krav om en minsteinntekt for at innvandrere skal få tillatelse til familiegjennomføring og at de garanterer for dekning av utgifter til kost, losji og hjemsendelse ved besøk fra opprinnelseslandet. Den signifikante positive effekten av tilknytning til opprinnelseslandet på sysselsettingssjansene gjelder imidlertid bare menn, selv om også kvinner (i noe mindre grad) oppgir at de yter materiell bistand til pårørende i opprinnelseslandet.

En annen måte å orientere seg mot egen kultur på er å knytte nærmere *kontakt med andre innvandrere i eksil* med samme bakgrunn. Vår indikator for å identifisere en

slik tilpasningsstrategi kan være utilstrekkelig, men vi finner ingen sammenheng mellom denne faktoren og sjansen for sysselsetting. Heller ikke *tilknytning til oppvekstfamilien* eller *sosial kontakt* med naboer og venner – uavhengig av deres minoritets- eller majoritetstilknytning – influerer på sysselsettingssjansene når de øvrige variablene i modellen kontrolleres.

Overraskende nok er det heller ingen statistisk signifikant effekt på sysselsettingssjansene av å *orientere seg mot Norge* og norsk samfunnsliv, verken for menn eller kvinner. Imidlertid finner vi blant kvinner som *er* sysselsatte, at deres jobbforankring er bedre om de samtidig er orientert mot det norske samfunnet. Den tilsvarende effekten kan ikke iakttas blant sysselsatte menn. Blant menn finner vi i stedet en positiv effekt på jobbforankringen av en nær og mangesidig tilknytning til oppvekstfamilien.

Modell 1 viser ellers både faktorer som er assosiert med økte sysselsettingssjanser og faktorer som virker i motsatt retning. Faktorer som stimulerer til arbeid, er som ventet egenskaper forbundet med arbeidskompetanse. *Eget utdanningsnivå* har betydning for sysselsettingssjansene både for menn og kvinner. Sammenhengen framstår som sterkest for menn, blant annet fordi en del av effekten for kvinner formidles gjennom språkferdighet.

Høy utdanning blant foreldre gir økt sjanse på arbeidsmarkedet for begge kjønn. Modell 1 antyder at mors utdanningsnivå betyr mest for menn, mens fars utdanningsnivå betyr mest for kvinner. I modeller med færre forklaringsfaktorer er begge disse effektene signifikante på femprosentnivå (ikke vist). Effekten av foreldres utdanningsnivå blir imidlertid for en stor del kanalisert gjennom andre variabler i modell 1, spesielt egen utdanning og språkferdighet. Ifølge modell 2 er sysselsatte menn med en velutdannet mor også bedre forankret i jobben enn menn hvis mor er lavt utdannet.

Språkferdighet opptrer som den viktigste faktoren som betinger sysselsetting for kvinner, men som også har betydning for menn. En økning i indeksen for språkferdighet med én enhet, gir en dobling av oddsen for å være sysselsatt blant kvinner ($\exp[0,70]=2,01$) og en 26 prosents økning blant menn ($\exp[0,23]$). Forankringen i jobben blant de sysselsatte er også signifikant høyere for menn og kvinner med god norskferdighet.

At *ektefellen/samboeren er yrkesaktiv*, bedrer sjansene for at respondenten selv er yrkesaktiv sammenliknet med alternativet at ektefellen/samboeren ikke er i arbeid. Effekten gjelder både menn og kvinner, men er til vår overraskelse mest uttalt blant kvinner. Granskes hver enkelt nasjonalitet for seg, finner vi imidlertid at sysselsettingen blant srilankiske kvinner er høyere blant dem som har en mann som *ikke* er sysselsatt enn blant dem hvis mann arbeider. Blant pakistanske menn finner vi likeledes at andelen sysselsatte er den samme enten ektefellen er sysselsatt eller ikke. Dette er to klare unntak i materialet, men forskjellen i sysselsetting mellom dem som har en yrkesaktiv ektefelle/samboer og dem hvis ektefelle/samboer ikke er yrkesaktiv, er i flere tilfeller ikke statistisk signifikant når nasjonalitetene betraktes hver for seg. For øvrig er det mulig at det er sysselsettingen som påvirker valget av partner og ikke omvendt, med andre ord at yrkesaktive velger hverandre. Uansett blir resultatet at dersom den ene er utenfor arbeidslivet, øker sjansen for at også ektefellen/samboeren er det, og *vice versa*. Dette må nødvendigvis bety økte inntektsforskjeller mellom familiene.

Tre faktorer i modellen opptrer som "bremseklosser" på sjansen for sysselsetting. Den ene er å være *i gang med utdanning*. Å ta utdanning kan umuliggjøre sysselsetting, spesielt hvis begge aktivitetene er lagt til samme tidspunkt. Hvis utdanningen derimot foregår på kveldstid og arbeidet på dagtid, eller omvendt, lar de seg gjerne kombinere. I vår undersøkelse er definisjonen av arbeid satt så lavt som én time per uke, hvilket innebærer at også korte deltidsjobber teller med. Kvinner har vanligvis oftere deltidsarbeid enn menn. Det kan være derfor at utdanningsaktivitet

minsker sysselsettingssjansene mindre for kvinner enn for menn. En annen mulighet kan være at menns utdanning tradisjonelt ses som viktigere enn kvinners og derfor ”beskyttes” mer mot forstyrrende aktiviteter. Hvis eleven eller studenten kombinerer arbeid og utdanning, er forankringen i jobben typisk nok lavere enn hvis vedkommende ikke samtidig er under utdanning (jf. modell 2).

Den andre faktoren som kan redusere sysselsettingssjansene, er *familiefase*. Både menn og kvinner har mindre sjanse for å være sysselsatt dersom de har barn i førskole- eller skolealder. Det samme gjelder kvinner med aleneomsorg for barn. Som forventet er effekten av familiefase desidert størst blant kvinner. Førskolebarn reduserer oddsen for å være i arbeid med hele 66 prosent ($1 - \exp[-1,09]$) blant kvinner under kontroll for de øvrige faktorene i modell 1. Sysselsatt kvinner med førskolebarn er også svakere forankret i jobben enn kvinner uten barn under 18 år (modell 2).

Den tredje faktoren som reduserer sysselsettingssjansene er *dårlig helse*. Av alle forklaringsvariablene i modell 1 er helse den mest tungtveiende for menn. Blant kvinner rangerer helse på tredje plass i betydning etter norskferdighet og alder. Menns arbeid er i mange tilfeller fysisk tyngre enn kvinners blant innvandrere – det bekreftes blant annet av arbeidsmiljøspørsmålene i undersøkelsen. Det gjør det vanskeligere for menn å holde på et arbeid hvis de er ved dårlig helse. Forankringen i jobben er også negativt påvirket dersom helsen er dårlig (modell 2). Årsaksretningen kan her like gjerne gå fra forankring til helse.

Overraskende slår *opplevd diskriminering* på forskjellige samfunnsområder, herunder også når det gjelder sysselsetting, ikke ut i reduserte sjanser på arbeidsmarkedet på intervjutidspunktet. Det må innebære at opplevd diskriminering når det gjelder arbeid, refererer til fortidige episoder. Når det imidlertid gjelder graden av forankring i jobben blant dem som er sysselsatt, viser våre data en negativ sammenheng for begge kjønn. Personer som rapporterer å ha blitt diskriminert på

ulike områder, er mindre godt forankret i arbeidet enn sysselsatte som har liten eller ingen erfaring med diskriminering.

De demografiske faktorene *kjønn*, *alder*, *landbakgrunn* og *botid* har ikke uventet også betydning for sysselsettingssjansene. Mye av dette er trivielle sammenhenger, kjent fra tidligere studier eller løpende statistikk. Under kontroll for de øvrige bakgrunnsvariablene i modell 1 har menn 65 prosents høyere odds ($\exp[0,50]$, $p < 0,001$) for å være i inntektsgivende arbeid enn innvandrerkvinner fra de samme landene når kjønnene analyseres samlet (ikke vist). Blant de yrkesaktive er også forankringen i jobben større blant menn enn kvinner ($\beta_2 = 0,10$, $p < 0,001$).

Oddsene for å være i arbeid etter *alder* er kurvilineære og når toppen midt i trettiårene for menn og fem år senere for kvinner. At kurven kulminerer senere for kvinner, har trolig sammenheng med barnefødsler. Menns odds for å være i arbeid er i alle aldre høyere enn kvinners, men faller tilbake til 16-årsnivå tidligere enn for kvinner og tidligere enn for menn i befolkningen (jf. parallelle analyser av data fra Levekårsundersøkelsen 2002 og 2005, upublisert). Også jobbforankringen blant de sysselsatte varierer kurvilineært etter alder.

Forskjellene i sysselsettingssjansene etter *landbakgrunn* er noe større blant kvinner enn menn – trolig fordi kvinners sysselsetting er mer kulturelt betinget enn menns. Hvilke nasjonaliteter som predikerer de høyeste sysselsettingssjansene, er følsomt for hvilke øvrige variabler som inngår i modellen. De empiriske toveis sammenhengene mellom landbakgrunn og sysselsetting presenteres i Mathisen (2008). Srilankere blant menn og bosniere blant kvinner topper statistikken.

Botid er en av innsatsfaktorene som går med til å bygge opp kompetanse for arbeidsmarkedet. Den opptrer med en selvstendig effekt for kvinner, men svekkes i betydning når språkferdighet trekkes inn i modellen. Dette må tolkes som at botid underveis konverteres til språkferdighet. Effekten av botid er kurvilineær og

kulminerer etter 18 år blant kvinner. Blant menn er botid bare signifikant når det gjelder jobbforankring.

Grunnen til innvandringen i Norge har bare beskjeden innflytelse på sysselsettingssjansene under kontroll for de øvrige variablene i modellen. Bare de svært få kvinnene som oppgir arbeid som innvandringsgrunn (N<30), har signifikant høyere sysselsettingssjanser og jobbforankring enn familieinnvandrene i modellen.

Hvorvidt innvandrerens *vokste opp* i landsby eller i stor- eller småby, har minimalt å si for sysselsettingssjansene eller jobbforankringen når de øvrige bakgrunnsfaktorene kontrolleres.

Avslutning

I denne artikkelen har vi undersøkt karakteristiske trekk ved innvandrere som er i inntektsgivende arbeid basert på en bredt anlagt undersøkelse av levekårene blant innvandrere fra ti ikke-vestlige land i 2005/2006. Vi finner at det ikke svekker sjansene for å være sysselsatt at innvandrere vedlikeholder sosiale bånd til slekt og venner i opprinnelseslandet og engasjerer seg i deres velferd, snarere tvert om. Et ønske om å hjelpe familien i opprinnelseslandet vil kunne være en spore til å ta arbeid i Norge. Effekten er bare påvist blant menn.

Tendensen til å bygge relasjoner til andre innvandrere, fortrinnsvis landsmenn, synes heller ikke å gå på bekostning av bestrebelsene for å bli sysselsatt i tilflyttingslandet. Behovet for inntektsgivende arbeid er trolig så universelt, at ulike verdiorienteringer eller tilpasningsstrategier i møtet med vertssamfunnet ikke får anledning til å prege atferden på arbeidsmarkedet.

Undersøkelsen viser at den viktigste enkeltfaktoren som medfører økt sysselsetting blant kvinner er bedre beherskelse av norsk språk. Å gi innvandrere – og spesielt kvinner – anledning til å forbedre sin ferdighet i norsk vil sannsynligvis være et av de viktigste enkelttiltak for å øke kvinners sysselsetting. I tillegg har vi sett at innvandrerkvinner med små barn oftere står utenfor arbeidslivet enn kvinner uten barn under 18 år. Å avlaste kvinnene ved at de i større grad lar barnehager ta hand om barnet en del av dagen, slik det gjøres i majoritetsbefolkningen, vil trolig gjøre flere innvandrerkvinner tilgjengelige for arbeidsmarkedet.

Blant innvandrer menn framstår helseproblemer som den viktigste hindringen for yrkesdeltakelse. Å sørge for effektiv bistand fra helsevesenet til dem som trenger det, vil kunne få flere menn i arbeid. Det er viktig at innvandrer menn ikke møter vesentlig større fysiske utfordringer i arbeidet enn andre og dermed må tre tilbake fra arbeidslivet på grunn av helseplager tidligere enn andre arbeidstakere.

Innvandrer menn rapporterer noe oftere helseplager enn menn i befolkningen som helhet, særlig blant de noe eldre (Blom 2008).

Å bedre utdanningsnivået blant menn med innvandrerbakgrunn vil likeledes være gunstig for sjansene på arbeidsmarkedet. I motsetning til for kvinner framstår formell utdanning for menn som viktigere enn språkferdighet. Det blir dermed også viktig å hindre at unge menn med innvandrerbakgrunn faller ut av videregående utdanning uten å fullføre. Frafallet i videregående skole blant denne gruppen er større enn i befolkningen som helhet (Daugstad 2008).

Et funn som overrasket oss, var at menn og kvinner med en yrkesaktiv ektefelle eller samboer har signifikant høyere sjanse for selv å være yrkesaktive. Effekten er sterkere blant kvinner enn menn. Den sysselsatte ektefellen/samboeren kan tenkes å overføre innsikt og kompetanse til den andre som denne vil kunne dra nytte av. I beste fall vil det kunne bety at dersom den ene kommer i arbeid, øker det

arbeidssjansene også for den andre. I verste fall vil det kunne sementere et ”utenforskap” blant begge ektefellene/samboerne.

Å bekjempe diskriminering på områder som arbeidsliv, skole, helsevesen, bolig, banktjenester og uteliv, later også til å kunne gagne innvandrere på arbeidsmarkedet. Riktignok kan vi ikke påvise at opplevd diskriminering på disse områdene medfører reduserte sysselsettingssjanser, men forankringen i jobben er noe svakere blant sysselsatte menn og kvinner som har opplevd diskriminering.

Litteratur

Bayram, N, H. Nyquist, D. Thorburn og N. Bilgel (2009), "Turkish Immigrants in Sweden: Are They Integrated?" *International Migration Review*, 43 (3): 90-111.

Berg, H. (2000), "Innvandrerens integrasjon på arbeidsmarkedet". *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 17: 1977-1987.

Berglund, F. (2004), "Indekskonstruksjon: Kun et spørsmål om teknikk? En empirisk gjennomgang." *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 45: 567-585.

Bjerkan, A.M. (2007), "Faktoranalyse". I: T.A. Eikemo og T.H. Clausen. red., *Kvantitativ analyse med SPSS*, s. 220-234. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Blom, S. (1998), *Levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge*. Rapport 98/16, Statistisk sentralbyrå.

Blom, S. (2004), "Labour Market Integration of Refugees in Norway under Changing Macro-Economic Conditions". *Journal of International Migration and Integration*, 5:1-31.

Blom, S. og K. Henriksen (2008), red., *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. Rapport 2008/5, Statistisk sentralbyrå.

Chiswick, B.R. og P.W. Miller (2002), "Immigrant earnings: Language skills, linguistic concentrations and the business cycle". *Journal of Population Economy*, 15: 31-57.

Daugstad, G. (2008), "Utdanning". I G. Daugstad, red., *Innvandring og innvandrere 2008*, s. 55-81, Statistisk sentralbyrå.

DiCarlo, L (2007), "The Transition to Adulthood among Turkish Families in Sweden". I: E. Bernhardt, C. Goldscheider, F. Goldscheider og G. Bjerén, red., *Immigration, Gender, and Family Transitions to Adulthood in Sweden*, s. 157-177. Lanham: University Press of America.

Diehl, C. og R. Schnell (2006), "'Reactive Ethnicity' or 'Assimilation'? Statements, Arguments, and First Empirical Evidence for Labor Migrants in Germany". *International Migration Review*, 40 (4): 786-816.

Djuve, A.B. og K. Hagen (1995), "Skaff meg en jobb!" *Levekår blant flyktninger i Oslo*. Fafo-rapport 184. Oslo: Fafo.

Drever, A.I. og O. Hoffmeister (2008), "Immigrants and Social Networks in a Job-Scarce Environment: The case of Germany". *International Migration Review*, 42 (2): 425-448.

Forrest, J. og R. Johnston (2000), "The Occupational Attainment of Immigrant Groups in Australia". *International Migration*, 38: 269-296.

- Gran, E. (2008), *Imagining the transnationals lives of Iraqi Kurds*, doktoravhandling, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.
- Gulløy, E. (2008), *Levekår blant innvandrere 2005/2006. Dokumentasjonsrapport*, Notater 2008/5, Statistisk sentralbyrå.
- Hardoy, I. og P. Schøne (2008), ”Avkastningen av utdanning for ikke-vestlige innvandrere: Hvorfor er den så lav?” *Søkelys på arbeidslivet* 3/2008, 25: 401-416.
- Itzigsohn, J. og S.G. Saucedo (2002), ”Immigrant Incorporation and Sociocultural Transnationalism”, *International Migration Review*, 36: 766-798.
- Kaya, M. (1999), *Muslimske innvandreres tilpasningsmåter i det norske samfunnet*. Dr.polit.-avhandling, Institutt for sosiologi og statsvitenskap. NTNU Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Lalonde, R.J. og R.H. Topel (1997), “Economic impact of international migration and the economic performance of immigrants”. I: M.R. Rosenzweig og O. Stark, red., *Handbook of Population and Family Economics*, Elsevier Science B.V, s. 799-850.
- Marcelli, E.A. og B.L. Lowell (2005), ”Transnational Twist: Pecuniary Remittances and the Socioeconomic Integration of Authorized and Unauthorized Mexican Immigrants in Los Angeles County”. *International Migration Review*, 39: 69-102.
- Marcuse, P. (1997), ”The Enclave, the Citadell, and the Ghetto”, *Urban Affairs Review*, 33: 228-264.
- Mathisen, B. (2008), “Arbeid”. I: S. Blom og K. Henriksen, red., *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*, s. 76-82, Statistisk sentralbyrå.
- Miller, P.W. og L.M. Neo (1997), “Immigrant Unemployment: The Australian Experience.” *International Migration*, 35:155-185.
- Olsen, B. (2008), ”Arbeid”. I G. Daugstad (red.): *Innvandring og innvandrere 2008*, s. 83-107, Statistisk sentralbyrå
- Peach, C. (2005), ”The Ghetto and the Ethnic Enclave” I D.P. Varady, red., *Desegregating the City. Ghettos, Enclaves, and Inequality*, s. 31-48. State University of New York Press: Albany.
- Pettersen, S.V. (2009), red., *Innvandrere i norske kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken*. Rapporter 2009/36, Statistisk sentralbyrå.
- Putnam, R. (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

- Ranstorp, M. og J. Dos Santos (2009), *Hot mot demokrati och värdegrund – en lägesbild från Malmö*,
- Rapport 2009-01-28, Forsvarshögskolan, Centrum för Asymmetriske Hot och TerrorismStudier (CATS).
- Rogstad, J. (2000), ”Når sant skal sies – hvor viktig er norsk for innvandrere på arbeidsmarkedet?” *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 17: 159-164.
- Røed, M. og B. Bratsberg (2005), ”Integrering av innvandrere i arbeidsmarkedet.” I: P. Schøne, red., *Det nye arbeidsmarkedet. Kunnskapsstatus og problemstillinger*. Arbeidslivsforskning, Norges forskningsråd, s. 29-47.
- Schans, D. (2009), “Transnational family ties of immigrants in the Netherlands”. *Ethnic and Racial Studies*, 32: 1-19.
- Schultz-Nielsen, M.L. (2000), ”Hvilke individuelle faktorer har betydning for integrationen på arbeidsmarkedet?” I G.V. Mogensen og P.C. Matthiessen, red., *Integration i Danmark omkring årtusindskiftet*, s. 127-159. Aarhus Universitetsforlag: Rockwool Fondens Forskningsenhed.
- Shields, M.A. og S.W. Price (2002), “The English language fluency and occupational success of ethnic minority immigrant men living in English metropolitan areas”. *Journal of Population Economy*, 15: 137-160.
- Skifter Andersen, H. (2007), ”Er indvandrernes bosætningsmønster et samfundsproblem?”. *Dansk sociologi*, 18 (4): 99-105.
- Soria Moria II (2009), Politisk plattform for flertallsregjeringen utgått av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2009-2013, Oslo: Soria Moria 7. oktober 2009.
- Snel, E., G. Engbersen og A. Leerkes (2006), “Transnational involvement and social integration”. *Global Networks*, 6: 285-308.
- Statistisk sentralbyrå (2006a), “Flere innvandrere i arbeid”, Registerbasert sysselsettingsstatistikk for innvandrere, 4. kvartal 2005.
<http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/arkiv/art-2006-06-22-01.html>
- Statistisk sentralbyrå (2006b), *Folke- og bolig telling 2001. Dokumentasjon og hovedtall*, NOS D 353.
- Toussaint-Comeau (2006), “The Occupational Assimilation of Hispanic Immigrants in the U.S.: Evidence from Panel Data”. *International Migration Review*, 40 (3): 508-536.
- Villund, O. (2008), *Riktig yrke etter utdanning? En registerbasert undersøkelse om kompetanse og arbeidsoppgaver hos ansatte med innvandrerbakgrunn*, Rapport 2008/37, Statistisk sentralbyrå.

Waxman, P. (2001), "The Economic Adjustment of Recently Arrived Bosnian, Afghan and Iraqi Refugees in Sydney, Australia". *International Migration Review*, 35: 472-505.

Weakliem, D.L. (2004), "Introduction to the Special Issue on Model Selection". *Sociological Methods & Research*, 33 (2): 167-187.

Werbner, P. (2001), "Metaphors of Spatiality and Networks in the Plural City: A Critique of the Ethnic Enclave Economy Debate", *Sociology*, 35: 671-693.

Zimmermann, L., K.F. Zimmermann og A.Constant (2007), "Ethnic Self-Identification of First-Generation Immigrants". *International Migration Review*, 41(3): 769-781.

Aalandslid, V. (2008), *Overføringsflyktingers integrering i det norske samfunn*, Rapportert 2008/4, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, V og K.R. Tronstad (2010), *Familieinnvandring, kjønn og sysselsetting*. Vil bli utgitt i serien Rapportert, Statistisk sentralbyrå.